

No: 589 – Menş e Adı

BOLU SARI PATATESİ

Tescil Ettiren

BOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 26.04.2019 tarihinden itibaren korunmak üzere 10.11.2020 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 589
Tescil Tarihi	: 10.11.2020
Başvuru No	: C2019/051
Başvuru Tarihi	: 26.04.2019
Coğrafi İşaretin Adı	: Bolu Sarı Patatesi
Ürün / Ürün Grubu	: Patates / İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar
Coğrafi İşaretin Türü	: Menşe adı
Tescil Ettiren	: Bolu Ticaret ve Sanayi Odası
Tescil Ettirenin Adresi	: Borazanlar Mahallesi D 100 Karayolu Caddesi No:42 BOLU
Coğrafi Sınırı	: Bolu ili merkez ve Dörtdivan ilçesi
Kullanım Biçimi	: Bolu Sarı Patatesi ibaresi ve menşe adı amblemi ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığı durumlarda, Bolu Sarı Patatesi ibaresi ve menşe adı amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Bolu'daki ovaların en büyüğü, ortasında il merkezinin de bulunduğu Bolu Ovası'dır. 1960'lı yıllardan beri Bolu Ovası'nda patates yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bolu Sarı Patatesi, Bolu merkez ve Dörtdivan ilçesini kapsayan bölgede hem yemeklik hem de tohumluk olarak üretilir. Bolu Sarı Patatesi yaygın olarak; Latince tür adı *Solanum tuberosum* L. olan Agria ve Marfona çeşitleri kullanılarak üretilir.

Bolu Sarı Patatesi, boyu 70-80 cm'ye varan, beyaz-pembe çiçekler açan, sadece yumruları yenilebilen bir bitkidir. Bitkinin toprak altında kalan yumruları "patates" olarak adlandırılır. Bitkide tohum ile üreme yerine vejetatif üreme söz konusudur. Patates tohumluk olarak toprak altına konulduktan sonra ilk olarak patates bitkisi oluşmakta daha sonra patates yumruları toprak altında çoğalmaktadır.

Bolu Sarı Patatesinin istenen verim, dağılmadan pışmesi, tat ve sarı renk oluşumunu belirtilen coğrafi sınırın su, toprak ve iklim özelliklerinin yanında uygun üretim metodu kullanımı sağlar. Bu bağlamda Bolu ilinin bulunduğu coğrafya patates tarımı için elverişlidir. Aynı zamanda Bolu ilinin iklim özellikleri Bolu Sarı Patatesinin uygun şartlarda muhafaza edilmesiyle birlikte uzun süre saklanabilir olmasını sağlar.

Bolu Sarı Patatesi, ülke genelinde lezzeti, sarı rengi, kışlık depolamaya uygun uzun süre saklanabilir olması ile bilinir. Bolu mutfağında önemli bir yeri olan Bolu Sarı Patatesi; yemeklerde dağılmadan pışmesi, kızartmalarda parlak sarı renkteki görünümü, ürüne has tat özellikleri ile tercih edilir. Bolu Sarı Patatesi, uygun muhafaza koşullarında uzun süre beklemesine rağmen çillenme yapmadığı için bölgede kışlık patates olarak da bilinir. Ürün uzun-oval yumru şekliyle dondurulmuş parmak patates ve patates cipsi üretiminde tercih edilir. Bolu Sarı Patatesinin iç rengi sarı renk ve tonlarındadır (Şekil-1).

Şekil-1. Bolu Sarı Patatesi örnek kesit görünümü.

Bolu Sarı Patatesi botanik özellikleri; toprak üstü organları ve toprak altı organları olarak iki kısım incelenir.

Toprak Üstü Organları

Bolu Sarı Patatesi, yumruları vasıtasıyla vejetatif olarak üretilen tek yıllık otsu bir bitkidir. Patatesin toprak üstü gövdesi yumru gözlerinin sürmesi ile oluşan saplardan meydana gelir. Yumrudan süren sap sayısı ortalama 4-5 adettir. Bu sapsar ayrıca dallanabilir ve 50-150 cm olarak boylanabilirler. Ana gövde üzerinden yapraklar çıkar ve bu yapraklar 3-13 adet yaprakçıktan meydana gelir. Patateste her dal demet halinde bir çiçek durumu ile son bulur. Çiçekteki yumurtalığın döllenip gelişmesi ile patates meydana gelir ve küçük bir domatesi andırır. Gelişen her patateste genellikle 150-200 adet aralığında tohum bulunur.

Toprak Altı Organları ve Yumru Oluşumu

Bolu Sarı Patatesi, lifli bir kök sistemine sahiptir. Bitki önce kazık bir kök oluşturur ve daha sonra bundan meydana gelen lateral kökler ile lifli kök sistemi meydana gelir. Yumruların dikiminden sonra gözlerdeki tomurcukların sürmesi ile çimlenme başlar. Bu sürgünler toprak üstü sapsarları meydana getirir. Sapsarın toprak altı kısımlarında sürgünler çıkar ve bunlar yatay olarak gelişir. Bunlara “stolon” denir. Stolonlar kök değildir, bunların üzerinde lifli yapılar meydana gelebilmektedir. Stolonlar aslında sap veya dal karakterli olup üzerinde yaprak yerine pulcukları taşırlar. Pulcukların altında ise gözler yer alır. Patates bitkisi toprak üzerinde görüldükten sonra 7-10 gün içinde stolon oluşumu başlar. Gelişme ilerledikçe stolonların uç kısımları şişmeye başlar ve yumrular meydana gelir. Oluşan genç yumrular vasıtasıyla bitkinin toprak altı sap ve gövdelerine bağlanmış olurlar. Yumrular hasattan sonra ortalama 2 aylık bir uyku dönemi (dormansi) geçirdikten sonra çimlenir ve sürgün verirler.

Üretim Metodu:

Bolu Sarı Patatesi Yetiştiriciliği ve Üretim Aşamaları

İklim İstekleri

Patates, genel olarak ılıman ve serin iklim bitkisidir. Yetiştirme süresi boyunca yüksek sıcaklık, verim ve kalitenin düşmesine neden olur. Bu nedenle patates gelişme süresince serin bir iklim ister. Ürünün yetiştirildiği coğrafi sınırdaki iklim koşulları bu anlamda patates yetiştiriciliğinde istenilen iklim koşullarına haizdir. Çıkış ve yumru oluşumuna kadar geçen erken devrede düşük sıcaklıklar istenmez. Patates -1,5°C ve altındaki sıcaklıklardan ise olumsuz etkilenir. Bu dönemdeki düşük sıcaklıklar çıkışı yavaşlatır ve bitkinin hastalıklara karşı dayanıklılığını azaltır. Yumru oluşumu ve erken yumru gelişimi dönemlerinde yüksek sıcaklıklar verimi düşürücü etkide bulunur. Yumru tutumu için daha düşük sıcaklıklar arzu edilir. Hızlı yumru gelişmesi ve olgunlaşmanın başlangıç döneminde, yüksek sıcaklıklar verimi artırıcı etkide bulunur. Patateste normal verim sağlanması için 200-300 mm’lik yağış yeterlidir. Bitkinin suya en fazla ihtiyaç duyduğu dönem yumru gelişme dönemidir. Bu dönem çiçeklenmeden 1-2 hafta sonrasına kadar sürmektedir.

Toprak İstekleri

Patateste toprak isteği; yumuşak, derin profilli, iyi drene olmuş, milli-tınlı veya kumlu-tınlı, asiditesi düşük karakterdeki topraklardır. Patates yetiştiriciliğinde ideal toprak pH’sı 5,4-7,5 aralığındadır.

Gübreleme

Patates yetiştiriciliğinde dekara 14-22 kg azot ve 15-18 kg fosfor gübresi verilmesi önerilir. Azotlu gübrenin üçte ikisi dikim öncesi veya dikimde, kalan üçte biri ise boğaz doldurma ve ilk sulamadan önce verilmelidir. Fosforlu gübrenin ise tamamı dikimde verilmelidir.

Ekim Nöbeti

Aynı tarlada üst üste iki yıl patates yetiştirilmesi tavsiye edilmez. Patatesin yer alabileceği en iyi ekim nöbeti baklagiller ve tahılların bulunduğu nöbetleşme sistemleridir. Yapılan denemelerde 1 yıl buğday, 1 yıl patates veya 3 yıl yonca ekiminin ardından 1 yıl patates ekimi şeklinde uygulanan ekim nöbetlerinde patatesten istenilen verim sağlanmıştır.

Tarla Hazırlığı

Patates dikilecek tarlada anız varsa, sonbaharda derin sürüm ile anız bozulur. Böylece toprak yüzeyinin kışı kabarık olarak geçirmesi sağlanır. İlkbaharda diskaro veya tırmık çekilerek tarla dikime hazır hale getirilir.

Tohumluk

Tohumluk için patates yumruları 50-80 gram aralığında olur. İri yumrular ikiye veya dörde bölünerek kullanılabilir. Ekilecek tohumluklar belirtilen coğrafi sınırdan temin edilmeli veya benzer iklim özelliklerine uyumlu olmalı ve hastalık taşımamalıdır. Dikimden önce yumruların ön filizlendirmeye alınmış olması gerekir. Dikimde

kullanılacak yumrulara gözler uyanmış olmalıdır. Bunun için yumrular dikimden önce ön filizlendirmeye alınır ve 1-2 cm uzunluğunda yeşil sürgünlerin oluşumu sağlanır. Ön filizlendirme erken olgunlaşmayı ve sürgün çıkışının daha iyi olmasını sağlar.

Patates Dikimi

Dikim zamanı büyük ölçüde iklim koşullarına bağlıdır. Toprak sıcaklığının 8-10 °C olduğu zaman dikim yapılır. Bu nedenle, ilkbahar geç donlarının hemen arkasından dikime geçilir. Sulu patates tarımında dekara 200-250 kg, kuru tarımda ise ortalama 150 kg civarında tohumluk kullanılır. Dikimde uygulanacak sıra arası mesafe, traktör ve çeşitli çapalama ekipmanlarının çalışmalarına fırsat verecek genişlikte (en az 60 cm) olmalıdır. Örneğin 60x40 cm veya 70x35 cm dikim sıklıkları bu bakımdan uygundur. Ortalama dikim derinliği; yüzlek dikimde 2 cm, derin dikimde 5 cm'dir. Yüzlek dikimlerin üzerine en az 15 cm, derin dikimlerin üzerine ise en az 10 cm toprak örtülerek sırt yapılmalıdır. Böylece stolonlar toprak altında iyi yerleşebilir.

Yumru dikimi çeşitli şekillerde yapılabilir:

a) Ocak usulü dikim: Tarlada uygun sıra arası ve sıra üzeri mesafelerde ocaklar açılır. Yumrular bu ocaklara dikilir.

b) Pulluk arkasına dikim: Bu yöntemde patatesler pulluk tarafından açılan çizginin yan tarafına dikilir. Daha sonra üzeri pullukla kapatılır.

c) Karık usulü dikim: Bunun için uygun ekipmanlar ile karıklar açılır. Yumrular karıkların kenar kısımlarına bastırılarak dikilir. Sonra toprak sırtları sürülerek yumru üzeri kapatılır.

d) Makine ile dikim: Ocak veya karıklar makine ile açılır ve dikim insan gücü ile gerçekleştirilir. Modern makineler ile dikimde ise tüm işlemler makine tarafından yapılır.

Bakım İşleri

Patates yetiştiriciliğinde en önemli bakım işlerinden biri çapalamadır. Bitkiler toprak yüzeyine çıktıktan çiçeklenme sonuna kadar geçen dönemde çapalama yapılır ve aynı zamanda boğaz doldurulur. Çapalama sayısı 2-3'ten aşağı düşmemelidir. Bitkiler 3-4 yapraklı devreye gelince ilk çapalama yapılır ve 15-20 günlük aralarla çapalamaya devam edilir.

Diğer bir önemli bakım işlemi sulamadır. Dikimde toprağın nemli olması sürgün çıkışını hızlandırır. Bu nedenle dikimden önce eğer toprak kuru ise sulama yapılarak tava gelmesi sağlanır. Bitkide su ihtiyacı alt yapraklardaki solma ve sararma ile kendini belli eder. Patates, toprak ve su eksikliğine oldukça duyarlıdır. Sulama suyu ile yumru ağırlığı arasında doğrusal bir ilişki bulunur. Çimlenme, yumru oluşumu ve patates oluşumu dönemlerindeki su eksikliği verimde en büyük etkiye sahiptir. Patateste sulama zamanları aşağıdaki şekildedir:

Birinci su: Çıkış ile yumru oluşum devresi arasında verilir.

İkinci su: Yumru oluşumu başlangıcında verilir. Bu devre patatesin suya en fazla ihtiyaç duyduğu devredir.

Üçüncü su: Yumruların şişme devresinde verilir. Bu devrede toprak sürekli nemli tutulmalıdır.

Diğer sulamalar: Ekim durumu, iklim vb. şartlara göre gerektiğinde sulama yapılır. Hasat ile son sulama arasında genellikle 1 haftalık bir zaman aralığı bırakılır.

Patates Hasadı

Patatesin yaprak ve sapları tamamen kuruduğu zaman hasada başlanır. Bu devrede stolonlar ana bitkiden ayrılmış ve yumrular optimum büyüklüklerini kazanmıştır. Patates çatal, bel gibi tarım aletleri kullanılarak elle hasat edilebilir. Diğer bir hasat pullukla sürüm şeklindedir. En ucuz hasat yöntemi makine ile yapılanıdır. Turfandacılık yönünden daha erken hasat da yapılabilir. Ancak bu durumda verimde düşme ve yumruların depolanma yeteneklerinde azalma meydana gelir.

Depolama

Hasat edilen patates hemen tüketiciye arz edilmeyecek ise bir süre depolanır. Bolu Sarı Patatesinin depolanmasında amaç; yumruların tüketilebilme ve pazarlanabilme yeteneklerini devam ettirerek sonbahar, kış ve ilkbahar ayları boyunca piyasaya düzenli patates arzının sağlanmasıdır. Patateste depolama dökme veya çuvalanarak yapılır. Patateste iyi bir depolama; aşırı rutubet kaybına, yumru üzerinde çeşitli zararlıların gelişmesine ve aşırı sürgün gelişimine engel olur. Patates yumrusu yaşayan bir bitki organı olup depolama sırasında solunum yapar ve bileşimindeki maddeleri kullanır. Bu nedenle sıcaklık artışı ile solunum ve madde tüketimi artar. Patateste

optimum muhafaza sıcaklığı 2-6 °C'dir. Uygun depolama koşullarında dahi patatesta ağırlık ve nişasta kaybı söz konusu olur.

Hasat edilen patatesler toprak silolarda, kiler, modern depolama tesisleri vb. ortamlarda muhafaza edilerek depolanır.

- Toprak silolarda depolamada takriben bir ton patates taban genişliği 150 cm'yi geçmeyen, su tutmayan nemsiz yüksekçe bir yerde istiflenir. İstifleme konik bir şekilde yapılır. Yığın üzerine 20-25 cm kalınlıkta saman ve bunun üzerine ise 5-10 cm kalınlıkta toprak örtülür.
- Patatesler kasalara konularak da depolanır. Bu depolarda havalandırma iyi olmalı, depo ışık almamalı ve sıcaklık istenilen seviyede olmalıdır.
- Özellikle uzun süreli depolamalarda modern depolama tesislerinden yararlanılır. Bu tesislerde kontrol edilebilen sıcaklık, rutubet ve aydınlanma durumu ile uygun muhafaza koşulları sağlanır.

Denetleme:

Denetimler; Bolu Ticaret ve Sanayi Odası koordinatörlüğünde; Bolu Ticaret ve Sanayi Odası, Bolu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Bolu İl Sağlık Müdürlüğü ve Bolu Belediyesinden birer üyenin katılımı ile en az 3 kişiden oluşan denetim mercii tarafından yapılır.

Denetimler yılda en az 1 kez yapılır ve 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca raporlanarak her yıl Bolu Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Türk Patent ve Marka Kurumuna gönderilir. Şikâyet üzerine veya gerekli görülen hallerde ayrıca denetim yapılabilir.

Denetim mercii, Bolu Sarı Patatesinin menşe adı amblemi kullanımını, "Üretim Metodu" bölümünde belirtilen hususlar ile depolama kriterlerine uygunluğunu kontrol eder. Denetim esnasında tespit edilen uygunsuzluklar ile alınması gerekli tedbirler denetlenen ilgili kişi, kurum veya kuruluşa bildirilir.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.